

3839

Վ. Մ. ՄՈԼՈՏՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
21-րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(Զեկուցում Մոսկվայի երկրորդի հանդիսավոր
ճիստում 1938 թ. նոյեմբերի 6-ին)

9(47), 1917

Մ-86

ԳԵՏՀՐԱՏ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԳՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ • 1938

30 JUL 2011

Պատկերներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք

24 JAN 2006

9(47)/1917

Մ-86

Կ. Մ. ՄՈԼՈՏՈՎ

Այ

ՀՐԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
21-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(Զեկուցում Մոսկվայի Խորհրդի հանդիսավոր
նիստում 1938 թ. նոյեմբերի 6-ին)

~~13454~~

896

ՊԵՏՀՐԱՏ

ԴԱՐՄԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1938

В. М. МОЛОТОВ
21-ая ГОДОВЩИНА
ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Армгиз—Издательство
полит. литературы
Ереван, 1938

4836-91

Ընկերներ՝ մեկ տարի սրանից առաջ մենք հպարտությամբ տոնեցինք Հոկտեմբերյան Մեծ Հեղափոխության քսանամյակը։ Այդ 20 տարվա ընթացքում ստեղծվել է մի լավ տրադիցիա՝ անչեղորեն, տարեցտարի առաջ շարժվել մեր ժողովրդական տնտեսության զարգացման գործում, ժողովրդական մասսաների բարեկեցության ու կուլտուրայի վերելքի գործում և սոցիալիստական շինարարության մյուս բոլոր բնագավառներում։

Հոկտեմբերյան Հեղափոխության 21-րդ տարին լավ է նրանով, Վոր հետևելով այդ պանծալի տրադիցիային, նա մի նոր, խոշոր քայլ արեց՝ դեպի առաջ՝ սոցիալիստական պետության բոլոր ներքին ուժերի աճման գործում և խորհրդային Միության միջազգային հեղինակության հետագա ամրապնդման գործում։

Քսանմեկ տարի սրանից առաջ ազատագրվելով կապիտալիզմի շղթաներից, մեր յերկրի բանվորներն ու գյուղացիներն անսահմանափակ հնարավորություններ ստացան, վորպեսզի իրենց համար ստեղծեն ազատ, ապահովված, կուլտուրական, յերջանիկ կյանք։ Դա տեղի յե ունենում այնպիսի մի ժամանակաշրջանում, յերբ կապիտալիզմի յերկրներում բուրժուազիայի ճնշումը, բռնակալ Փաշիստների տեռորիստական դիկտատուրան և նոր իմպերիալիստական պատերազմի հրահրումն ավելի ու ավելի մեծ թափ են ընդունում, ավելի ու ավելի մեծ վտանգ են դառնում։

Հոկտեմբերյան սոցիալիստական հեղափոխության 21-րդ տարեգարձն իր գործերով, սոցիալիզմի յերկրում իր տարած նոր հաղթանակներով վկայում է, վոր վոր միայն մեր ժողովրդի, այլև մյուս յերկրների ժողովուրդների համար սոցիալիստական հեղափոխությունը հանդիսանում

և միակ ճշմարիտ ճանապարհը, վորը տանում է դեպի ազատագրում՝ կապիտալիզմի ճնշումից, Ֆաշիզմի ճնշումից, նոր արյունահեղ իմպերիալիստական պատերազմներից: Վորքան էլ ուժեղ լինի Ֆաշիզմի ճնշումը, վորքան էլ բանվորներն ու բոլոր աշխատավորները ճնշված լինեն Ֆաշիստական դարչապարի տակ, կարելի չէ վստահությամբ ասել, վոր այնտեղ ևս, Ֆաշիզմի յերկրներում, կապիտալիզմի յերկրներում, աշխատավորության լայն մասսաների մեջ ավելի ու ավելի չէ հասունանում այն միտքը, թե ճիշտ է դեպի ազատություն, խաղաղություն ու յերջանիկ կյանք տանող մեր խորհրդային ուղին: (Ծափահարություններ):

Ի. ԽՍՀՄ ՆԵՐՔԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Այդ է վկայում ամենից առաջ ԽՍՀՄ ներքին զարգացման ամբողջ ընթացքը:

Վոր կողմն էլ նայես, մեր ժողովրդական տնտեսության մեջ տեղի չէ ունենում առաջընթաց: Այդ չի նշանակում, վոր մեզ մոտ տնտեսության հետամնաց ճյուղեր չկան: Կան և այդպիսիք: Մենք ստիպված ենք լինում հատուկ միջոցներ ձեռք առնել հետ մնացող ճյուղերի վերաբերմամբ: Բայց ժողովրդական տնտեսության մեջ մեր զարգացման հիմնական դիժը խոսում է ինքն իր մասին՝ նա արտադրում է Խորհրդային Միության ուժերի անչեղ վերելքը և հուժկու աճումը:

Ինչպես հայտնի չէ, վնասարարները վոչ մի ջանք չեյին խնայում, վորպեսզի վիժեցնեն մեր արդյունաբերությունը և տրանսպորտի վերելքը: Նրանք դիտեյին, վոր հարվածում են պետության ամենազգայուն նյարդը: Դրա համար եր, վոր ոտարերկրյա հետախուզություններն այդպես համառորեն դեպի այդ դործն էյին դրդում իրենց գործակալներին:

Սակայն, յեթե նրանց հաջողվեց էլ այստեղ կամ այնտեղ արգելակել մեր աշխատանքը, ապա նրանց ուժերից վեր է կանգնեցնել մեր արդյունաբերության ու տրանսպորտի վերելքը: Փաստերը վկայում են այդ ամենահամոզիչ կերպով:

Սյա տարի, առաջին տասն ամսվա ընթացքում՝ համե-

մատած անցյալ տարվա համապատասխան ժամանակաշրջանի հետ, մենք ունենք խոշոր արդյունաբերության վերելք 12,5 տոկոսով: Այդ նշանակում է, վոր ընթացիկ տարվա հունվարից մինչև նոյեմբեր, անցյալ տարվա համապատասխան 10 ամիսների համեմատությամբ, միայն խոշոր արդյունաբերության գծով մեր արտադրանքն ավելացել է 7 միլիարդ 150 միլիոն ուրբով: Համեմատեցեք այդ փաստը նրա հետ, վոր արդյունաբերական արտադրանքի տարեկան միջին աճումն առաջին հնգամյակի ժամանակաշրջանում հասել էր ընդամենը 5 և կես միլիարդ ուրբով: Այսպիսով, մեր արդյունաբերության հաջող առաջընթացը միանգամայն ակնբախ է: Մենք պետք է աշխատենք, վոր այս տարվա մնացած յերկու ամսում այդ աճն ավելացնենք դարձյալ մեկ-յերկու միլիարդ ուրբով:

Յեթե մեր արդյունաբերությունն ազատ է կրիզիսներից և տարեցտարի նորանոր քայլեր է կատարում դեպի առաջ, ապա այդ չի կարելի ասել կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերության մասին: Բախական է մատնանչել, վոր վերջին ութը տարվա ընթացքում կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերությունը յերկրորդ կրիզիսն է ապրում: Առաջին կրիզիսը տեկց 1929 թվի կեսերից մինչև 1933 թվի վերջը, այսինքն՝ ամբողջ քան 4 տարի, ընդգրկելով, թեպետև չափազանց անհամաչափորեն, բոլոր կապիտալիստական պետությունները: Այդ ամենածանր կրիզիսը վերջանալուց հետո անցավ ամբողջ քան յերեք տարի, և 1937 թվին նոր կրիզիս սկսվեց մի շարք կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերության մեջ: Այդ կրիզիսը շարունակվում է նաև այս տարի, ընդգրկելով, թեպետև տարբեր չափով, կապիտալիստական յերկրների մեծամասնությունը: Ամբողջ կապիտալիստական արդյունաբերության մակարդակը նույնիսկ 1937 թվին, յերբ նոր կրիզիսը նոր էր միայն սկսվել, ընդամենը յերեք տոկոսով էր գերազանցում այդ արդյունաբերության 1929 թվի մակարդակից: Դա այն ժամանակ, յերբ Խորհրդային Միության արդյունաբերության արտադրանքը 1937 թվին համարյա չորս անգամ գերազանցում էր մեր արդյունաբերության 1929 թվի արտադրանքի չափից:

Այս փաստերը զաղափար են տալիս, թե վորքան տարբեր է կապիտալիստական յերկրներէ արդյունաբերութեան դրութիւնը՝ համեմատած Խորհրդային Միութեան արդյունաբերութեան դրութեան հետ:

Հոկտեմբերեան հեղափոխութիւնը մեր արդյունաբերութիւնը դուրս բերեց այնպիսի ճանապարհ, վորի մասին յերազել միայն կարող է այլ յերկրի՝ հայրենիքը սիրող քաղաքացին:

Այդ նշանակում է, վոր վոչ մի վնասարար չէր կարող և չի կարող խանգարել մեր արդյունաբերութեան վերելքին ու նրա ծաղկմանը: Այդ նշանակում է, վոր մեր ստախանովականութիւններն ու ստախանովականները, մեր ազնիւ տնտեսաւարներն ու ինժեներա-տեխնիկական աշխատողները զիտեն, թե դեպի ուր պետք է տանել գործը, կարողանում են պայքարել հանուն սոցիալիստական արդյունաբերութեան վերելքի, կարողանում են հաղթահարել այդ ճանապարհին ծառացած բոլոր ու ամեն տեսակ խոչընդոտները:

Մեր գյուղատնտեսութեանն այս տարի վորոշ գծով արդիւնների հանդիպեց, Պոլիժիեյում և նրան հարեան միջանի մարդերում առաջացած ամառային յերաշտի կապակցութեամբ:

Չնայած դրան, հացահատիկային կուլտուրաների ընդհանուր բերքն ավելի բարձր է, քան 1936 և 1935 թվերին և միայն մի փոքր է պակաս անցյալ տարւոյ համախառն բերքից, յերբ մենք ռեկորդային բարձր բերք ունեցինք:

Թե վորքան է ամրապնդվել մեր գյուղատնտեսութիւնը, յերեւում է նաև հետեյալից՝ հացահատիկի մթերոմն այս տարի ընթանում է անցյալ տարւոյ մակարդակով, յերբ մենք բարձր բերք ունեցինք բոլոր շրջաններում: Կարող եմ հավաստիացնել ձեզ, ընկերներ, վոր մեր պետութիւնն այնքան է ապահովված հացով և մեր սղաշարներն այնքան մեծ են, վոր այժմ մեզ համար սարսափելի չէ վոչ մի յերաշտ ու վոչ մի այլ տեսակ անախնկալ: (Բառն ծափախարութիւններ):

Վոչ միայն հացահատիկի գծով, այլ և՛ բամբակի, և՛ ճակնդեղի, և՛ գյուղատնտեսական այլ կուլտուրաների գծով

մենք այժմ քիակատար վստահութեամբ ապահովում ենք պետութեան բոլոր պահանջները:

Մեր յեբէրում կոլտնտեսութիւնները, կոլտնտեսային կարգը՝ իր աճող շուր տեխնիկայով ու նոր կազմակերպութեամբ, այնպիսի պայմաններ են ստեղծել գյուղատնտեսութեան վերելքի և կոլտնտեսականների կյանքի բարելավման համար, վորոնց մասին նախկին գյուղացին յերազել անգամ չէր կարող: Զուր չէ, վոր մեր արդյունաբերութեան մեջ և շինարարութեան բնագործում այժմ հաճախ բանվորների պակաս է զգացվում: Գյուղէ կյանքը, համեմատած անցյալի հետ, շատ ավելի ապահովված, բազմապատիկ ավելի կուլտուրական ու գրագիտ է դարձել:

Ժողովրդական տնտեսութեան վերելքը, արդյունաբերութեան և կոլտնտեսային արտադրութեան վերելքը կազմում են Խորհրդային Միութեան մասսաների բարեկեցութեան աճման հիմքը: Այդ է վկայում նաև ապրանքաշրջանառութեան աճումը:

1938 թվի առաջին տասն ամսւոյ ընթացքում՝ անցյալ տարւոյ համապատասխան ժամանակաշրջանի համեմատութեամբ, մեր ապրանքաշրջանառութիւնն աճել է 8,5 տոկոսով: Այդ կազմում է ապրանքաշրջանառութեան ավելացում համարյա 9 միլիարդ ռուբլով: Աճումը փոքր չէ: Բայց այնուամենայնիւ մենք չենք կարող ասել, վոր այդ մեզ համար բաւարար աճում է:

Ամեն մեկը գիտե, վոր պարենամթերքի տեսակետից մեզանում այժմ պակաս չկա, ինչպես այդ գոյութիւն ունեւ դեռ միջանի տարի սրանից առաջ: Այդ խնդիրը մենք գլուխ բերինք և գլուխ ենք բերում ավելի ու ավելի հաջողութեամբ:

Այլ բան է արդյունաբերական միջուկ ապրանքների վերաբերմամբ: Այստեղ պակասը դեռ քիչ չէ: Մենք համառորեն աշխատում ենք, վորպեսզի շուտով գլուխ բերենք նաև այդ կարևոր խնդիրը:

Բայց հետաքրքիր է այստեղ ևս մեր դրութիւնը համեմատել կապիտալիստական պետութիւններում յեղած իրերի դրութեան հետ:

Դուք արդեն լսեցիք, վոր 1929 թվից մինչև 1937 թիւն

արդյունաբերութեան արտադրանքը բոլոր կապիտալիստական յերկրներում, միասին վերցրած, ավելացել է ընդամենը յերեք տոկոսով, իսկ այս տարի, աճող տնտեսական կրիզիսի պատճառով, արդյունաբերական ապրանքների արտադրութեան մակարդակը ԽՍՀՄ սահմաններից դուրս գլխավորեն ավելի ցածր է նույնիսկ 1929 թվի մակարդակից: Յեւթ աշխատավորները բուրժուական մամուլն արտասահմանում այնտեղի ապրանքի պակասի մասին չի գրում: Դժվար չէ հասկանալ, թե այդ ինչու յե այդպես լինում: Յեթե աշխատավորների աշխատավարձն աճեր և վոչ թե նվազեր, այնտեղ անխուսափելիորեն կաճեր պահանջը և ապրանքի պակաս կզգացվեր: Բայց այնտեղ այդպիսի բան չկա: Այնտեղ աճում է գործազուրկների բանակը, այնտեղ բուրժուական կտրում է բանվորների աշխատավարձը, այնտեղ կրճատվում են գյուղի հասարակ աշխատավորների յեկամուտները և այդ պատճառով, ապրանքի պակասի փոխարեն, կապիտալիստական յերկրներն ապրում են պահանջի պակաս և ապրանքի սպառման ճգնաժամ:

Մեր յերկրում մենք ունենք հակառակ դրություն: Բանվորների աշխատավարձը և գյուղացիների յեկամուտներն արագորեն աճում են: Արդյունաբերական ապրանքների արտադրութեան ասպարեզում մենք չենք հասնում աճող պահանջի հետևից: Այդ, իհարկէ, մեղ համար արդարացում չէ: Մենք պետք է սովորենք հասնել այդ պահանջի հետևից, մենք պետք է շատ ավելի արագորեն զարգացնենք մեր արդյունաբերությունը, շատ ավելի արագորեն ավելացնենք լայն սպառման ապրանքների արտադրությունը, պետք է զարգացնենք վոչ միայն խոշոր ու միջակ, այլև մանր, ինչպես նաև անսխառնործական ձեռնարկությունները, վորոնք կսովելացնեն անհրաժեշտ արդյունաբերական ապրանքների բանակը: Մենք պետք է ավելի լավ կազմակերպենք արդյունաբերական ապրանքների արտադրությունը քաղաքում և գյուղում: Այն ժամանակ բանվորների ու ծառայողների աշխատավարձի աճումը և կոյտնտեսականների յեկամուտների աճումն ապրանքի պակաս չի առաջացնի մեր շուկաներում: Մենք կարող ենք և պետք է գլուխ բերենք այդ խնդիրը կարճ ժամանակամիջոցում:

Բայց ով չգիտե, վոր կապիտալիստական պետություններում, վորտեղ խոսակցություն չկա առևտրի ասպարեզում ապրանքի պակասի մասին,—այդ՝ աշխատավորութեան բարեկեցութեան ցուցանիշը չէ, այլ ընդհակառակը—այդ՝ աշխատավոր մասսաների աղքատութեան ու աղքատացման ցուցանիշն է:

Մեզ մոտ այլ բան է: Մեր յերկրում միայն անցյալ տարի բանվորների աշխատավարձն ավելացել է 10,5 միլիարդ ռուբլով: Աճում են նաև կոյտնտեսականների յեկամուտները: Մենք կարող ենք ուրախանալ մեր յերկրում բանվորների և գյուղացիների բարեկեցութեան աճամբ: Բայց դրանից հետևում է, վոր մեր խնդիրն է՝ աշխատավորութեան այդ աճող յեկամուտներին ընդառաջ չարժել ինչպես արդյունաբերական, այնպես և պարենային ապրանքների լայն արտադրությունը:

Մեր ներքին զարգացումն իր հիմնալի արտահայտութեան է դնում նաև քաղաքական բնագավառում:

Հոկտեմբերյան Հեղափոխութեան 21-րդ տարին այդ տեսակետից հապկապես նշանակալից է: Բավական է հիշել Միութեան Գերագույն Խորհրդի և Հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների ընտրությունները: Կոմունիստներ և անկուսակցականների բոլին այդ ընտրություններում փայլուն հաղթանակ տարավ, վորի մեծ նշանակությունը մեզ բոլորիս համար հասկանալի յե: Այդ բոլիը Լենինի—Ստալինի կուսակցութեան դրոշի տակ համախմբեց աշխատավորութեան ամբողջ մասսային՝ ամբողջ ժողովրդի 98—99 տոկոսը: (Բուռն ծափահարություններ):

Հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների ընտրությունները, վորոնք տեղի ունեցան Միութեան Գերագույն Խորհրդի ընտրություններից կես տարի հետո, ցույց տվին, վոր քաղաքական վերելքը մեր յերկրում չի թուլանում, այլ աճում է:

Մենք ասացինք, վոր մինչև Հոկտեմբերյան Հեղափոխութեան քսանամյակի ժամանակները բարոյական ու քաղաքական ամուր միասնություն է ստեղծվել սոցիալիզմ կառուցող մեր ժողովրդի մեջ: Մենք տեսնում ենք, վոր ընթացիկ տարում ժողովրդի բարոյական ու քաղաքական

միասնությունն ամբաստանողի և մեծ ուժ ե դարձել: (Բուռն ծափահարություններ):

Դրանով ե բացատրվում, վոր քաղաքի և գյուղի աշխատավորների մեջ աճում են պանծալի ստախանովականների ու ստախանովականոհների շարքերը, վոր յերիտասարդությունից և խորհրդային ինտելիգենցիայի նոր խավերից ավելի ու ավելի արագորեն աճում են կուլտուրայի, տեխնիկայի, գիտության ու արվեստի հիանալի աշխատողներ: Մենք պետք ե միայն սովորենք ավելի լավ կազմակերպել նրանց աշխատանքը, ավելի լավ աջակցել արդյունաբերության, գյուղատնտեսության, կուլտուրական շինարարության, տեխնիկայի ու գիտության բոլոր առաջավոր աշխատողներին, ամեն կերպ ոգնել նրանց նախաձեռնության դարգացմանը:

Մեր որերը հարուստ են աշխատանքի մեջ, բնության նվաճման գործում, հայրենիքի պաշտպանության գործում ցուցաբերված հերոսության հիանալի որինակներով: Այնպիսի մարդիկ, ինչպես Պապանինը և պապանինականները, հիանալի ուղաչուներ Կոկիլինակին և Բրյանդինակին, վորոնք բոլորին շլացրին իրենց խիզախությամբ, այնպիսի հիանալի ողաշուհներ, ինչպես Վալենտինա Գրիգորովան, Պոլինա Ոսիպենկոն և Մարինա Ռասկովան, Խորհրդային Պրիմորյեյի պանծալի պաշտպանները, վորոնց անունները մեզ բոլորիս համար ամենամոտիկ անուններն են դարձել, սրանք բոլորն ել ժողովրդական մասսաների սիրելին են դարձել: (Բուռն ծափահարություններ):

Իսկ թե վո՞րքան սրտեր են վառել այդ մարդիկ իրենց որինակով, հայրենիքին իրենց ցույց տված նվիրվածությամբ, իրենց անձնագո՞հ հերոսությամբ, մենք կիմանանք հետո միայն, վաղվա իրադարձությունների ժամանակ:

Յե՛վ հիանալի ստախանովականները՝ սոցիալիստական աշխատանքի հերոսները, և՛ Արևիկայի ու ավիացիայի պանծալի հերոսները, և՛ հայրենիքի պաշտպան հերոսները, և՛ հենց նրանց թվի աճումը, և՛ նրանց որինակի վարակող ուժն աշխատավորության լայն խավերի մեջ, — այս բոլորը վկայում ե, վոր Խորհրդային Միության ժողովուրդները նոր, իսկապես հիանալի կյանք են ապրում:

Այդ կյանքը ստեղծել ե Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխությունը:

Ժողովուրդը փառաբանում ե իր հերոսների նորանոր անունները, հերոսներ, վորոնք իրենց աշխատանքով, դիտելիքներով ու սխրագործությամբ փառաբանում են մեր հայրենիքը:

Յե՛վ այդ բոլորի մեջ յերևում ե մեր մեծ բուռն կյանքի կուսակցության ու նրա առաջնորդ ընկեր Ստալինի առաջատար ու վոգեչնոդ կամքը: (Բուռն, յերկարատև ծափահարություններ):

II. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԽՍՀՄ

Անցնում եմ միջադպին գործերին:

Այն վոյժ հիմնականը, վոր անհրաժեշտ ե ժամանակակից միջադպին իրադրությունը հասկանալու համար, դուք կդտնեք հենց նոր լույս տեսած՝ «ՀամԿ(բ)Կ պատմության» վերջին գլխում: Այնտեղ այդ ասված ե շեշտակի և խիտմ ե հենց ճիշտ նպատակին:

Այնտեղ մատնանշված ե, թե ինչպես վերջին տնտեսական կրիզիսները սրեցին հակասությունները բուրժուազիայի և պրոլետարիատի միջև կապիտալիզմի յերկրներում և թե ինչպես ուժեղացան ագրեսիվ պետությունների փորձերը՝ յերկրի ներսում տնտեսական ճգնաժամից կրած կորուստները հատուցել ի հաշիվ մյուս, թույլ պաշտպանված յերկրներին: Այնտեղ մատնանշված ե, թե ինչպես 1935 թվին Փաշիստական Իտալիան հարձակվեց Հաբսբուրգյան վրա և ստորկացրեց նրան: Ընդմիջ նկատի յե առնված վոչ միայն ինքը Հաբսբուրգյան, այլև Անգլիան, հարվածը նրա շահերին, Յեվրոպայից Հնդկաստան, Ասիա տանող անգլիական ծովային ճանապարհներին: Այնտեղ մատնանշվում ե, թե ինչպես Փաշիստական յերկրները՝ Գերմանիան և Իտալիան, 1936 թվին ռազմական ինտերվենցիա սկսեցին Իսպանական հանրապետության դեմ: Իսպանիայում «կարմիրները» դեմ պայքարելու պատրվակով, գերմանական ու իտալական Փաշիստներն իրենց գործառնները մտցրին Իսպանիա, տեղավորվելով Ֆրանսիայի թիկունքում և դրա հետ միասին տիրանալով Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ծովային այն ուղիներին,

Վորոնք տանում են դեպի Աֆրիկայում ու Ասիայում նրանց ունեցած գաղութային տիրապետութիւնները: Այնտեղ մատնանշվում է նաև այն, թե ինչպես Փաշիստական Գերմանիան 1938 թվին բռնի կերպով հափշտակեց Ալստրիան: Դրանով գերմանական Փաշիստներն իրենց համար ուղի յեն հարթում վոչ միայն Դանուբ գետի շրջանում ու Յեվրոպայի հարավում, այլև առհասարակ յերևան են բերում իրենց ձգտումը՝ հեգեմոնիա ձեռք բերելու Արևմտյան Յեվրոպայում:

Այս բոլորը իմպերիալիստական պատերազմի մի շարք հանգույցներ ստեղծեց Յեվրոպայի յերկրներում: Այդ չի տեսնում միայն նա, ով միջազգային դործերի մեջ վոչինչ չի ուզում տեսնել:

Բացի դրանից, այնտեղ մատնանշվում է, թե ինչպես 1937 թվին յապոնական ռազմամոլները դավթեցին Պեկինն ու Շանհայը, ներխուժեցին Կենտրոնական Չինաստան և իրենց իմպերիալիստական հափշտակողական պլաններն ուղղեցին դեպի ամբողջ Չինաստանի դավթումն ու յենթարկումը: Այդ նշանակում է, վոր Անգլիայի և ԱՄՆ-ի շահերին, վորոնք մեծ առևտուր են կատարում Չինաստանի հետ, Յապոնիան ձգտում է լուրջ հարված հասցնել և արդեն վորոշ արդյունքների յե հասել: Վերջին որերի իրադարձութիւնները միայն սրում են դրութիւնը Չինաստանում: Այդ ևս բազա յե ստեղծում իմպերիալիստական տերութիւնների միջև պատերազմ սկսելու համար:

Այս բոլորից «Համկ(բ)ի պատմութիւն» մեջ արվում է հետևյալ հետևութիւնը՝

«Այս բոլոր փաստերը ցույց են տալիս, վոր յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմն իրոք արդեն սկսվել է: Նա սկսվել է գաղտագողի, առանց պատերազմ հայտարարելու: Պետութիւններն ու ժողովուրդները մի տեսակ աննկատելիորեն սահել են դեպի յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմի որբիտը: Աշխարհի գանազան ծայրերում պատերազմ սկսել են յերեք ագրեսիվ պետութիւններ, — Գերմանիայի Իտալիայի, Յապոնիայի Փաշիստական ղեկավար շրջանները: Պատերազմը մղվում է հսկայական տարա-

ծության վրա՝ Զերբալտարից մինչև Շանհայ: Պատերազմն արդեն կարողացել է իր որբիտի մեջ քաշել կես միլիարդից ավելի բնակչութիւն: Նա մղվում է վերջին հաշվով ընդդէմ Անգլիայի, Տրանսիլիայի, ԱՄՆ-ի կապիտալիստական շահերի, վորովհետև նրա նպատակն է աշխարհի և ագրեսցութիւն վորոքանների վերաբաժանումը հոգուտ ագրեսիվ յերկրների և ի հաշիվ այդ՝ այսպես կոչված դեմոկրատական պետութիւնների:

Յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմի տարբերիչ գիծն առաջիմ կայանում է նրանում, վոր այդ պատերազմը վարում է ծախլում են ագրեսիվ տերութիւնները, մինչդեռ մյուս տերութիւնները, «դեմոկրատական» տերութիւնները, վորոնց դեմ էլ խսկապես ուղղված է պատերազմը, ձեռնում են, թե պատերազմն իրենց չի վերաբերում, ձեռքները լվանում են, հեռ-հեռ են քաշվում, փառաբանում են իրենց խաղաղասիրութիւնը, հայհոյում են Փաշիստական ագրեսորներին և... քիչ-քիչ իրենց դիրքերը հանձնում են ագրեսորներին, ընդնմին հալատացնելով, վոր իրենք հակահարվածի յեն պատրաստվում»:

«Համկ(բ)ի պատմութիւն» մեջ տրվում է այդպիսի դրութիւն մարքսիստական բացատրութիւնը: Բանն ամենելին «դեմոկրատական» պետութիւնների ռազմական կամ տնտեսական թուլութիւնը չէ: Բանը բոլորովին այլ է: Բանն այն է, վոր «դեմոկրատական» պետութիւնների միասնական ճակատ չկա ընդդէմ Փաշիստական տերութիւնների, բանն այն է, վոր «դեմոկրատական» պետութիւնները հալան չլինելով Փաշիստական պետութիւնների «ծայրահեղութիւններին» և վախենալով վերջիններիս ուժեղացումից, «ե՛լ ավելի վախենում են բանվորական շարժումից»՝ Յեվրոպայում և ազգային-ազատագրական շարժումից՝ Ասիայում, համարելով, վոր Փաշիզմը «լափ հակութիւն» է ընդդէմ այդ բոլոր «վտանգավոր» շարժումներին»:

Այս բոլորը պետք է հիշել՝ դատելու համար խորհրդային Միութիւն արտաքին քաղաքականութիւն մասին և վեր-

ջին ժամանակվա բոլոր միջազգային իրադարձություններին մասին:

Վերջինը Խորհրդային Պրիմորյեյում, Խասան լճի շրջանում տեղի ունեցած իրադարձությունները: Այժմ հարկ չկա վերհիշելու այդ իրադարձությունների մանրամասնությունները: Դրանք տեղի ունեցան հուլիսի վերջերին ու սոստոիսի սկզբներին և բոլորը հիշում են:

Բանի ելությունն ալտեյ ճակատին է: Ինչպես ասում են, որը ցերեկով յապոնական ռազմածույնները փորձ կատարեցին Հեռավոր Արևելքում խլելու խորհրդային տերիտորիայի մի կտորը: Այդպիսի ղեկավարում մոտիվների համար յապոնական Փաշիստները հեռու չեն գնում: Հակառակ ակնհայտ փաստերին, հակառակ միջազգային պայմանագրերին, նրանք հայտարարեցին, թե Խասան լճի շրջանում գտնվող խորհրդային տերիտորիայի մի մասը Մանջու-գոյի տերիտորիան է, այլ կերպ ասած յապոնական տերիտորիա, իսկ դրանից հետո գործի դրեցին վոչ միայն այդպիսի գործերում «փորձված» իրենց ղեկավարությունները, այլև յապոնական զորքերը: Հարկավ, խորհրդային տերիտորիայի այդ գավթումը նրանց չհաջողվեց և չեր կարող հաջողվել: Նրանք պարզապես չհասկացան, թե ում հետ գործ ունեն: (Ծափահարություններ): Հարկ չեղավ համոզել՝ նրանց համար մասշնչի փաստարկումներով: Յեթե յապոնական Փաշիստներին անհրաժեշտ եր, վորպեսզի համոզվի կերպով խոսեր մեր հրետանին և մեր ավիացիան, ապա նրանք այդ բանին հասան: Ստանալով լավ հակահարված, թեևս նաև լավ դաս, յապոնական զորքերը հետ քաշվեցին իրենց տերիտորիան, և խորհրդային սահմանը լիովին վերականգնվեց: (Ծափահարություններ):

Այժմ միքանի խոսք այդ իրադարձությունների իմաստի մասին:

Մեզ այժմ ստույգ կերպով հայտնի չէ, վոր Զառգերնայա (Չանկուֆին) սարի գրավման հարցը և, նշանակում է, Խասան լճի շրջանում տեղի ունեցած իրադարձություններին ամբողջ հարցը վճռվել է փաստորեն վոչ թե Տոկիոյում, այլ ինչ-վոր մի այլ տեղ՝ Յեմբուսայում, իսկ ավելի չուտ՝ Բեռլինում: Յապոնական ռազմածույնները հավանաբար ու-

ղում էին պաշտպանել իրենց Փաշիստական բարեկամներին Դերմանիայում և, առանց մտածելու, ընկան իրենց ինչ-վոր մանր գործակալների թակարդը: Յեթե պարոնայք յապոնական ու գերմանական Փաշիստներն ուզում էին փորձել նախ՝ մեր արտաքին քաղաքականության ամբողջունը և յերկրորդ՝ Կարմիր Բանակի մարտական հատկությունները, ապա այդ յերկու հարցի առթիվ ել նրանք պարզ ու բարձունելի պատասխան ստացան: (Բուռն ծափահարություններ):

Նրանք լավ գիտեցին, վոր մենք հայտարարել ենք հետևյալ սկզբունքը՝ «Ուրիշի վոչ մի թիզ հողը չենք ուզում: Բայց մեր հողն էլ, մեր հողից վոչ մի վերջով վոչ վոքի չենք տա»: (Ծափահարություններ): Սակայն յապոնական իմպերիալիստները Զինաստանում սովորություն են դարձրել այլ ժողովուրդի իրավունքի կոպիտ խախտումը: Մյուս կողմից, գերմանական Փաշիստներին այդ արդեն միքանի անգամ հաջողվել է Յեմբուսայի ժողովուրդների վերաբերմամբ: Ըստ յերևութին այդ հիման վրա, «հակաօմոնիստական պակտի» յապոնա-գերմանական մասնակիցները վորոշել էին այդ իմպերիալիստական-հաիշտակողական պրակտիկան փոխադրել նաև ԽՍՀՄ վրա: Փորձեցին փոխադրել, բայց... սխալվեցին իրենց հաշիվների մեջ: (Բուռն ծափահարություններ):

Յապոնացիների հարձակումը Խորհրդային Պրիմորյեյում, մեզ առիթ տվեց ցուցադրելու վոչ միայն յապոնական իմպերիալիստներին, այլև ամբողջ աշխարհին, վոր Խորհրդային Միությունը մինչև վերջ հավատարիմ է իր հայտարարություններին, իր արտաքին քաղաքականությանը և վոր նրա հետ կատակ անելը վտանգավոր է: (Բուռն ծափահարություններ):

Յերևում է, վոր յապոնական ու գերմանական Փաշիստներն իրենց վատ հետախույզների միջոցով խիստ խաբվել էին նաև մեր սահմանապահներն ու կարմիր-բանակայինների մարտական հատկությունների վերաբերմամբ: Դրանում նրանք համոզվեցին, ստանալով ուժգին հակահարված: Այժմ ինքնամիթարման համար նրանց վոչինչ չի մնում, քան ամեն տեսակ ստահակների միջոցով, ամեն տեսակ Լինդբերգների միջոցով զանազան հերյուրանքներ տարածել

Կարմիր Բանակի ու խորհրդային ավիացիայի թռչունթյան մասին: Բայց ով ուզում է, թող հավատա լրտես Լինդբերգի նման վարձկան գործակալներին: Մենք գերադասում ենք հավատալ փաստերին: Յեվ նույնիսկ մեր թշնամիներին էլ խորհուրդ չենք տալիս մոռանալ այնպիսի փաստեր, ինչպիսիք են Կարմիր-բանակայիների հերոսական գործերը Խաասանի մոտ: Մենք գիտենք, վոր ինչպես յապոնական, այնպես էլ գերմանական Փաշխտները ցանկություն չունեյին Կարմիր Բանակը ժողովրդականացնելու, բայց անկախ իրենց ցանկությունից, նրանք հասան այն բանին, վոր Կարմիր-բանակային զորամասերը Խորհրդային Պրիմորյեյում ցուցադրեցին իրենց հիանալի մարտական հատկություններն ու խորհրդային հայրենասիրության ուժը:

ԽՍՀՄ անդրդվելի հավատարմությունն իր խաղաղ արտաքին քաղաքականությանը և նրա պատրաստակամությունը՝ մինչև վերջը պաշտպանելու խորհրդային սահմաններն ամեն տեսակ հարձակումներից, — ահա Խաասանի մոտ տեղի ունեցած իրադարձությունների արդյունքը, վորը միջազգային մեծ նշանակություն ունի:

Անցնենք Յեվրոպայում տեղի ունեցող վերջին իրադարձություններին:

Չեխոսլովակիայի հետ կապված վերջին իրադարձությունների դասերը շատ բանով ուսանելի յեն: Անդլիական և Ֆրանսական կառավարությունների ղեկավարներն Անգլիայի, Գերմանիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի մյուսնեանյան համաձայնությունը հաճույքով նկարագրում են վորպես խաղաղության գործի մեծ հաղթանակ, իսկ իրենց՝ վորպես մեծ խաղաղարարներ: Ճիշտ է, բնավ վրդ բոլորն են հավատում դրան ու, թերևս, լուրջ հիմքեր ունեն դրա համար:

Իրոք, ինչպե՞ս էյին զարդանում իրադարձությունները Չեխոսլովակիայի շուրջը: Այդ իրադարձությունների մեջ ո՞վ յեղավ իսկապես հաղթողը և ո՞վ՝ պարտվածը: Լավ գիտեցե՞ք իսկական փաստերը և պարզ կլինի, վոր այստեղ պետք է խոսել, համենայն դեպս, յերկու «հաղթանակների» մասին:

Չեխոսլովակիայի հարցում առաջին վճռական իրադար-

ձությունը պետք է ընդունել այն «հաղթանակը», վոր Անգլիայի և Գերմանիայի կառավարությունների համատեղ ջանքերով ձեռք բերվեց վրդ մեկ ուրիշի, յեթե վրդ... Ֆրանսիայի կառավարության նկատմամբ: Յերկու կառավարություններ—Անգլիայի կառավարությունը և Գերմանիայի կառավարությունը—«հաղթեցին» Ֆրանսիայի կառավարությանը, հասնելով այն բանին, վոր Ֆրանսիան հրաժարվեց Չեխոսլովակիային ոգնելու պայմանագրից: Այս էր առաջին «հաղթանակն» այդ իրադարձությունների ընթացքում:

Այդ արդեն կանխորոշում էր նաև վերջին ետապը՝ Չեխոսլովակիայի հարցի լուծման մեջ: Մնում էր վրդ դժվար մի գործ, մնում էր, վոր 4 պետությունների՝ Անգլիայի, Գերմանիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի կառավարությունները համաձայնության գային և «հաղթեյին» Չեխոսլովակիայի կառավարությանը: Յեվրոպայի 4 առավել ուժեղ իմպերիալիստական պետություններ, առանց մի դժվարության, իսկապես «հաղթեցին» նաև փոքրիկ Չեխոսլովակիային: Յեվրոպայի Փաշխտական և այսպես կոչված, «դեմոկրատական» տերությունների համաձայնությունը Մյունխենում կայացավ և Չեխոսլովակիայի նկատմամբ լիակատար «հաղթանակ» ձեռք բերվեց:

Մնացած ամեն ինչ հարթ յեղանակով ընթացավ: Գերմանական իմպերիալիզմը Չեխոսլովակիայից պոկեց ալեքի, քան ինքը կարող էր յենթադրել: Ոգտվեց Լեհաստանը, վորպես գերմանական Փաշիզմի դաշնակիցը Չեխոսլովակիայի մասնատման գործում: Ազահությամբ մի բավական մեծ պատառ կտրեց Հունգարիան: Այդ չի նշանակում, վոր Յեվրոպայի մեծ ու փոքր գիշատիչների ախորժակը բավարարված է: Ընդհակառակը, այդ ախորժակը միայն էլ ալեքի բորբոքեց նրանց և ուժեղ պայքար առաջացրեց վրդ միայն Չեխոսլովակիայի, այլև յեվրոպական միջանի այլ յերկրների նոր բաժանման շուրջը:

Խորհրդային Միությունը չի մասնակցել և չէր կարող մասնակցել Փաշխտական իմպերիալիստների և, այսպես կոչված, «դեմոկրատական» կառավարությունների համաձայնությանը՝ ի հաշիվ Չեխոսլովակիայի: Խորհրդ-

դային Միությունը չի մասնակցել ու չէր կարող մասնակցել նաև Ձեխոսլովակիայի մասնատմանը՝ գերմանական Փաշիզմի ու նրա դաշնակիցների ախորժակը բավարարելու համար: Բայց վոչ վոքի մեջ կասկած մնալ չէր կարող, թե ինչպիսի քաղաքականություն է բռնել Խորհրդային Միությունն այդ հարցում: Յեթե Փրանսական կառավարությունը հրաժարվեց Ձեխոսլովակիայի հետ ունեցած իր պայմանագրից նրա փորձության վճռական մոմենտին և ոգնեց Անգլիայի համաձայնությանը գերմանական Փաշիզմի հետ՝ ի հաշիվ վոչ այլ մեկի, յեթե վոչ քիչ թե շատ դեմոկրատական Ձեխոսլովակիայի, ապա Խորհրդային Միությունը ցույց տվեց, վոր ինքը բոլորովին այլ վերաբերմունք ունի գեպի միջազգային պայմանագրերը: Խորհրդային Միությունը ցույց տվեց և ամբողջ աշխարհի առաջ ցուցադրեց, վոր նրա հավատարմությունն ագրեսիայի դեմ պայքարելու մասին կնքված պայմանագրերի նկատմամբ, անդրդվելի չէ: (Ծափահարություններ):

Չնայած ամեն բանի, այդ թվում՝ նաև չեխոսլովակյան հարցում խորհրդային դիրքը վորպես խուսափողական և անորոշ պատկերելու ամենախարդախ փորձերին, այդ չհաջողվեց նույնիսկ չափազանց ճարպիկ մարդկանց: Իսկ Փրանսական ու անգլիական կառավարությունները դոհարեցին վոչ միայն Ձեխոսլովակիան, այլև իրենց չահերը՝ հանուն ագրեսորի հետ համաձայնության գալու:

Դրանով Ֆրանսիայի ու Անգլիայի կառավարությունները գերմանական ու իտալական Փաշիզմի աչքում բարձրացրին արդյոք հարգանքը գեպի իրենց իրավունքները: Առայժմ չի յերևում: Ավելի շուտ ընդհակառակը՝ նրանց միջազգային հեղինակությունն զգալիորեն խախտվեց: Ինչպես հայտնի չէ, վերջին ժամանակներս վիեննայում չեխոսլովակյան տերիտորիայի բաժանումը կատարվեց արդեն առանց նրանց մասնակցության, այլ գերմանական ու իտալական Փաշիզմի հասարակ համաձայնության միջոցով: Բայց մի բան պարզ է՝ Խորհրդային Միությունը թույլ չտվեց իրեն վախեցնել Փաշիստական յերկրների սպառնալիքներով, մի բան, վորը չի կարելի ասել միջանի այսպես կոչված «գեմոկրատական» յերկրներին մասին: Խորհրդային

Միությունը, ընդհակառակը, բոլոր յերկրների առջև ցուցադրեց իր հավատարմությունը կնքված պայմանագրերին ու միջազգային պարտավորություններին և ագրեսիայի դեմ պայքարելու իր պատրաստակամությունը: (Բուռն ծափահարություններ):

Այս փաստը հակայական միջազգային նշանակություն ունի վոչ միայն տվյալ մոմենտի համար, այլև Փաշիզմի ու Փաշիստական ագրեսիայի դեմ ուղղված միջազգային ամբողջ հետագա պայքարի համար:

Միայն Խորհրդային Միությունը, սոցիալիզմի յերկրին է, վոր անհողողդ կանգնած է յեղել և կանգնած է Փաշիստական ագրեսիայի դեմ պայքարելու դիրքի վրա, խաղաղությունը, ժողովուրդների ազատությունն ու անկախությունը Փաշիստական հարձակումից պաշտպանելու դիրքի վրա: (Բուռն ծափահարություններ):

Ինչպես Խասանի մոտ տեղի ունեցած իրադարձությունները, այնպես և Ձեխոսլովակիայի բախտի շուրջ տեղի ունեցող իրադարձություններն ուղղակի առնչություն ունեն յերկրորդ խմպերիալիստական պատերազմի հարցի հետ, պատերազմ, վորը հրահրելու վրա «աշխատում են» պատերազմի հրձիգները՝ Գերմանիայի, Յապոնիայի, Իտալիայի Փաշիստները:

Կարո՞ղ է արդյոք կասկած լինել, վոր Յապոնիայի հարձակումը Պրիմորյեյում մի փորձ էր Հեռավոր Արևելքում պատերազմ սկսելու համար: Յեթե Խորհրդային Միությունը գործնականում ցույց չտար իր արտաքին քաղաքականության ամբողջությունն ու իր դժի անսասանությունը՝ իր սահմանները Կարմիր Բանակի գեներով պաշտպանելու գործում, ապա այդ չէր կարող առիթ չձառայել նոր ռազմական ավանտյուրաներ հրահրելու համար, նոր ռազմական հարձակումներ սկսելու համար, յերկրորդ խմպերիալիստական պատերազմի մասշտաբը լայնացնելու համար: Այդ իրադարձությունների մեջ մեր բռնած հաստատուն դիրքը ստիպեց ինչքի դալ սանձը կտրած ավանտյուրիստներին ինչպես Տոկիոյում, այնպես և Բեռլինում, — նրանց ստիպեց հետ տալ ընթացքը: Անվիճելի չէ, վոր դրանով Խորհրդային Միությունը մեծագույն ծառայություն մատուցեց խա-

ղաղության գործին: (Բուռն, յերկարառև ծափահարություններ):

Խորհրդային պետութիւնը ցույց տվեց, վոր նրա սահմաններն անառիկ են, վոր նա գիտե պաշտպանել իր ժողովրդին շահերը, վոր այդ շահերի համար մղվող պայքարը միևնույն ժամանակ մի պայքար է բոլոր ժողովուրդների շահերի համար, ընդհանուր խաղաղության շահէ՝ համար:

Չեխոսլովակիայի հետ կապված իրադարձութիւնները ռազմական տենդի իրադրութիւն ստեղծեցին ամբողջ Յեվրոպայում: Բալական է ստել, վոր այդ իրադարձութիւնների մոմենտին յեվրոպական միայն չորս յերկրներում՝ Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Լեհաստանում և Չեխոսլովակիայում, բանակների թվական կազմն ամենահամեստ հաշիվներով շատ կարճ ժամանակամիջոցում ավելացավ ավելի քան յերկու անգամ, ավելի քան 2 միլիոն մարդով: Չնայած Միւնխենում տեղի ունեցած, իբր թէ, խաղաղասիրական համաձայնութեանը, միւնխենյան համաձայնութեան բոլոր մասնակիցներն այժմ զբաղված են սպառազինութեան հետադա ավելացումով, իրենց բանակների մեծացումով, ռազմական բյուջեների կատաղի ավելացումով: Փաշտտական կառավարութիւնների համաձայնութիւնը «դեմոկրատական» յերկրների կառավարութիւններէ հետ, ամենէին չթուլացրեց յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմի բորբոքման վտանգը, այլ ընդհակառակը՝ յուղ ափելացրեց կրակի վրա: Յեվրոպայի ագրեսիվ յերկրները վոչ միայն ծավալեցին Յեվրոպայի պետութիւնների քարտեզի վերագծման հետագա պլանները, այլև գաղութները վերաբաժանելու իրենց պահանջները: Այսպիսի մոմենտում հարկ չկա սպասելու յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմի դադարեցմանը կամ մարմանը: Ընդհակառակը, նոր ոջախների առաջացման և նրա մասշտաբների հետագա լայնացման վտանգն ակներև է:

Ինչ անենք. մենք գիտենք մեր պարտականութիւնները: Մենք կպատասխանենք պատերազմի հրճիւնների, ագրեսորների կողմից Խորհրդային Միութեան դեմ ուղղված թմեն տեսակ պրովոկացիոն յելույթներին—լինի այդ արեւմուտ-

քում, թէ արեւելքում—մենք յուրաքանչյուր հարվածին կրկնակի ու յեռակի հարվածով կպատասխանենք պատերազմի հրճիւններին ու պրովոկատորներին: (Բուռն, յերկարառև ծափահարություններ):

Միայն ուժեղ Խորհրդային պետութիւնը, ուժեղ իր ճիշտ արտաքին քաղաքականութեամբ և ամեն տեսակ արտաքին փորձութիւնների հանդեպ իր պատրաստութեամբ, միայն այդպիսի պետութիւնն է ընդունակ հետևողականորեն ու անշեղորեն վարելու խաղաղութեան քաղաքականութիւն, իր սահմանների ու սոցիալիզմի շահերի անհողդողդ պաշտպանութեան քաղաքականութիւն:

Ով կուզի համոզվել, թէ վորքան ամուր և հզոր է այդ ուժը, թող փորձի: (Յերկար ժամանակ չլռոյ ծափահարություններ):

Մենք պետք է բոլոր հետևութիւններն անենք այդպիսի գրութիւնից:

III. ՄԵՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մեկ բան անվիճելի յէ վերջին ժամանակաշրջանի համար՝ մեր աչքում բարձրացել է պետութեան՝ փորպես կոմունիզմի համար մղվող պայքարի գնքի դերը: Մենք սկսել ենք ավելի լավ հասկանալ այդ դերը, սոցիալիստական պետութեան դերը կապիտալիստական շրջապատման մեջ:

Մարքսիզմ-լենինիզմի հիմնական աշխատութիւններէ մեջ, փորոնք յերևան են յեկել, ինչպես հայտնի յէ, դեռ Հոկտեմբերյան Հեղափոխութիւնից առաջ, մշակված են սոցիալիստական պետութեան հիմնական սկզբունքները՝ բուրժուական դեմոկրատիզմից պրոլետարական դեմոկրատիզմի ունեցած արմատական տարբերութեամբ, և մատնանշված են սոցիալիստական պետութեան զարգացման, ապա նաև կոմունիզմի բարձրագույն Փազին անցնելիս նրա մասնալու հիմնական ուղիները: Այդ այժմ էլ հանդիսանում է մարքսիզմ-լենինիզմի՝ պետութեանը վերաբերյալ ուսմունքի հիմքերի հիմքը:

Բայց մենք ունենք սոցիալիստական պետութեան 21-ամյա գոյութեան փորձը, սկսած դեպի սոցիալիզմ նրա ու-

բաժնի առաջին քայլերից, մինչև սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակը խորհրդային Միության ներսում: Մենք ունենք նոր, սոցիալիստական տիպի պետություն կառուցելու ամենահարուստ փորձ, մի շարք տարիների ընթացքում հարձակվող կապիտալիստական յերկրների դեմ նրա մղած զինված պայքարի փորձը, ամբողջ ժողովրդական անտեսություն սոցիալիստական վերակառուցման և բոլոր շահագործող դասակարգերի լիկվիդացիայի փորձը, վերջապես, այսպես կոչված խաղաղ դոյության պայմաններում թշնամական կապիտալիստական շրջապատման հետ նրա հարաբերությունների դարձյալման փորձը:

Այսօր, յերբ մեր յերկրում սոցիալիզմը հիմնականում արդեն կառուցված է, հատուկ նշանակություն է ստանում կապիտալիստական յերկրների հետ մեր պետության ունեցած փոխհարաբերությունների հարցը, կապիտալիստական շրջապատման հետ մեր ունեցած փոխհարաբերությունների հարցը: Պետք է հարկ յեղած հետևություններն անել մեկ, առանձին վերցրած, յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու թեօրիայից և վերջին տարիների մեր քաղաքական փորձից:

Յեւ այստեղ գլխավոր հետևությունը մենք արել ենք արդեն վաղուց՝ դեռևս Վ. Ի. Լենինի անմիջական ղեկավարությամբ: Հետևությունն արվեց ամենից առաջ Կարմիր Բանակի ստեղծմամբ և այն ամենով, ինչ վոր արել է Կարմիր Բանակն անցած ամբողջ ժամանակաշրջանում խորհրդային պետությունը պաշտպանելու համար:

Սակայն, ընկեր Ստալինն իրավացի յեր, յերբ անցյալ տարի Կենտկոմի փետրվար-մարտյան պլենումում ամբողջ հասակով դրեց կապիտալիստական այն շրջապատման հարցը, վորի մեջ ապրում և դարգանում է մեր, սոցիալիստական պետությունը, և դեպի խորհրդային Միությունն այդ շրջապատման ցույց տված թշնամական վերաբերմունքի թերազնահատման վտանգավորության հարցը:

Ընկեր Ստալինն այն ժամանակ ասել էր.

«Կապիտալիստական շրջապատումը—այդ դատարկ Փրադ չէ, դա շատ ունալ և անախօրժ մի յերեույթ է: Կապիտալիստական շրջապատումը—այդ

նշանակում է, վոր կա մի յերկիր՝ խորհրդային Միությունը, վորն իր մօտ սոցիալիստական կարգեր է հաստատել, և, բացի դրանից, կան շատ յերկրներ— բուրժուական յերկրներ, վորոնք շարունակում են կապիտալիստական կյանք վարել և վորոնք շրջապատել են խորհրդային Միությունը, առիթի սպասելով, վոր հարձակվեն նրա վրա, ջախջախեն նրան կամ, համենայն դեպս, խարխալեն նրա հզորությունը և թուլացնեն նրան:

Այդ հիմնական փաստի մասին մոռացել են մեր ընկերները: Բայց չե՞ վոր հենց այդ է, վոր վորոշում է կապիտալիստական շրջապատման և խորհրդային Միության փոխհարաբերությունների հիմքը:

Ընկեր Ստալինն այնուհետև հիշեցրեց, վոր հարաբերությունները նույնիսկ յերկու միատիպ բուրժուական պետությունների միջև կառուցված են միմյանց դեմ ուղղված կատաղի պայքարի հիման վրա, իրենց լրտեսներին, վնասարարներին, ղիլերսանտներին, մարդասպաններին միմյանց թիկունք ուղարկելու հիման վրա: Դրանից հետո ընկեր Ստալինն ասաց.

«Հարց է ծագում, թե ինչո՞ւ բուրժուական պետությունները խորհրդային սոցիալիստական պետությունը պետք է ալելի մեղմ ու ալելի բարե-դրացիաբար վերաբերվեն, քան նույնատիպ բուրժուական պետություններին: Ինչո՞ւ պետք է նրանք խորհրդային Միության թիկունքներն ալելի պահաս թվով լրտեսներ, վնասարարներ, ղիլերսանտներ ու մարդասպաններ ուղարկեն, քան ուղարկում են իրենց ազգակից բուրժուական պետությունների թիկունքները: Այդ վորտեղի՞ց էք վերցրել դուք: Մարքսիզմի տեսակետից ալելի ճիշտ չե՞ լինի արդյոք յենթադրել, վոր բուրժուական պետությունները խորհրդային Միության թիկունքները պետք է ուղարկեն կրկնակի ու յեռակի ալելի վնասարարներ, լրտեսներ, ղիլերսանտներ ու մարդասպաններ, քան վորեւ բուրժուական պետության թիկունքները:

Պարզ չե՞ արդյոք, վոր քանի գոյություն ունի կապիտալիստական շրջապատումը, մեզ մոտ գոյություն են ունենալու վնասարարներ, լրտեսներ, դիվերսանտներ ու մարդասպաններ, վորոնց մեր թիկունքներն են ուղարկում ոտարերկրյա պետությունների գործակալները»:

Պետք է ընդունել, վոր ընկեր Ստալինի այդ հիշեցումը չարիազանց ճիշտ երևալու և ծայր աստիճանի անհրաժեշտ: Մեր խնդիրների հարցի այդպիսի դրվածքի լույսով ընկեր Ստալինը բացահայտեց տրոյկիստների և բուխարինականների դերը, վորպես ոտարերկրյա հետախուզությունների գործակալներ, վորպես այդ հետախուզությունների առաջադրանքներով գործող վնասարարների, լրտեսների ու մարդասպանների: Հետագա իրադարձություններն ե՛լ ավելի մեծ ուժով հաստատեցին այդ ցուցումների ճշտությունը:

Այժմ հայտնի չե, վոր մեր անհողության հետևանքով ոտարերկրյա հետախուզություններն ու ամեն տեսակ ֆաշիստական գործակալներ մի շարք տարիների ընթացքում թողարկում էին իրենց հանցագործությունները մեր հայրենիքի դեմ, շատ դեպքերում ոգտադործելով նաև մեր կուսակցական տոմսավոր մարդկանց: Մեր ընկերների անհողությունը թշնամական կապիտալիստական շրջապատման վերաբերմամբ շատ բանով ոգտակար երևեր դասակարգային թշնամիներին, բայց վնաս եր հասցնում իրորհրդային Միության աշխատավորների արմատական չահերին: Խորհրդային Միության դեմ բուրժուազիայի մղած պայքարի այդ յեղանակներն ինչպես հարկն է հասկանալով միայն, մենք կարող էյինք հակամիջոցներ ծավալել մեր յերկրի չահերի պաշտպանության ուղղությամբ: Միայն այդ ժամանակ մեզ համար ինչպես հարկն է պարզ դարձավ մեր խորհրդային հետախուզության թուլությունն ու այդ չափազանց կարևոր խնդիրը ևս բուլժեիկորեն լուծելու անհետաձգելի անհրաժեշտությունը: Մենք այդ խնդիրն այժմ կատարում ենք և չեմ կասկածում, վոր վատ չենք կատարի: (Բուռն ծափահարություններ):

Կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում հա-

նուն կոմունիզմի լիակատար հաղթանակի հաղթահանորեն պայքարելու համար, մենք պետք է բուլժեիկորեն բարձրացնենք առաջմ միակ սոցիալիստական պետության կազմակերպվածությունն ու հզորությունը: Ժամանակի ընթացքում, յերբ սոցիալիզմը կհաղթանակի բոլոր առաջավոր կապիտալիստական յերկրներում, պետությունը՝ իր բանակով ու այլ հատուկ ապարատով՝ կմեռնի, ավելորդ կդառնա: Բայց կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում խոսքը վերաբերում է միջ թե սոցիալիստական պետության մահացմանը, այլ դասակարգային թշնամու և մասնավանդ իՍՂՄ սահմաններից դուրս դեռևս չջախջախված դասակարգային թշնամու հարվածները հաղթահանորեն հեռ մղելու նրա ընդունակությանը: Ներկա պայմաններում հարցը միջ թե խորհրդային պետության մահացումն է, այլ այն, վոր ուժեղացնենք մեր պետության հզորությունը, վոր ունենանք ամուր և հզոր, բուլժեիկորեն կազմակերպված սոցիալիստական պետություն: (Բուռն ծափահարություններ):

Կենտկոմի փետրվար-մարտյան Պլենումում արտասանած նույն այդ ճառի մեջ ընկեր Ստալինն ասել եր.

«Պետք է նկատի ունենալ, վոր ջախջախված դասակարգերի մնացորդները իՍՂՄ մեջ միայնակ չեն: Նրանք ուղղակի ոժանդակություն են վայելում իՍՂՄ սահմաններից դուրս գտնվող մեր թշնամիներից: Սխալ կլիներ կարծել, թե դասակարգային պայքարի վրոքոտը սահմանափակված է իՍՂՄ սահմաններով: Յեթե դասակարգային պայքարի մի ծայրը գործում է իՍՂՄ շրջանակներում, ապա նրա մյուս ծայրը ձգվում, հասնում է մեզ շրջապատող բուրժուական պետությունների սահմանները»:

Իսկպես, դասակարգային թշնամու ներքին ուժերը մեր յերկրում կտրված և ջախջախված են, բայց չի կարելի մոռանալ, վոր մեր յերկրում դեռևս տեղի ունեցող դասակարգային պայքարի մյուս ծայրը ձգվում, հասնում է մեզ շրջապատող բուրժուական պետությունների սահմանները: Ուստի, մեր պայքարն ամեն տեսակ վնասարարների դեմ պարզապես՝ ներքին գործ չէ, —այդ՝ պայքար է դա-

սակարգային թշնամու դեմ, վորը դեռևս ջախջախված չեմեր կողմից, քանի վոր նա գտնվում է Խորհրդային Միության սահմաններից դուրս, դա պայքար է մյուս պետությունների բուրժուազիայի դեմ, քանի վոր այդ խնդիրը հաղթականորեն իրագործելի չե միայն մի շարք յերկրների պրոլետարիատի ուժերի միացմամբ:

Ստաբիլիզյա հետախուզությունների գործակալները կապիտալիստական պետություններին հարկավոր են հատկապես նրա համար, վորպեսզի վորոշ դիրքեր նախապարտատեն մինչև Խորհրդային Միության վրա զինված հարձակում գործելու մոմենտը: Ուստի, այդ թշնամական ուժերին արմատախիլ անելու և ջախջախելու խնդիրը կվերացվի միայն այն ժամանակ, յերբ այդ կատարված կլինի մինչև վերջը: Չհասկանալ այդ, նշանակում է չհասկանալ առաջին սոցիալիստական պետության հիմնական խնդիրներից մեկը, չհասկանալ մեզ թշնամի կապիտալիստական շրջապատման վտանգավոր դերը:

Մենք պետք է հիշենք ընկեր Ստալինի խոսքերը, կոմյերիտական Իվանովին տված նրա հայտնի պատասխանի մեջ: Ընկեր Ստալինն ասել է.

«Հարկավոր է ուժեղացնել ու ամրապնդել ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգի ինքնենացիոնալ պրոլետարական կապերը բուրժուական յերկրների բանվոր դասակարգի հետ. հարկավոր է կազմակերպել բուրժուական յերկրների բանվոր դասակարգի քաղաքական ոգնությունը մեր յերկրի բանվոր դասակարգին՝ մեր յերկրի վրա ռազմական հարձակում լինելու դեպքում, ինչպես նաև կազմակերպել մեր յերկրի բանվոր դասակարգի ամեն տեսակ ոգնությունը բուրժուական յերկրների բանվոր դասակարգին. հարկավոր է ամեն կերպ ուժեղացնել ու ամրապնդել մեր Կարմիր բանակը, Կարմիր նավատորմը, Կարմիր ավիացիան, Պաշտ-Ավիաբիւրո: Հարկավոր է մեր ամբողջ ժողովուրդը պահել մոբիլիզացիոն պատրաստության վիճակում՝ ռազմական հարձակման վտանգի հանդեպ, վորպեսզի վոչ մի «պատահականություն» և մեր ար-

տաքին թշնամիների վոչ մի Ֆոկուսը չկարողանան մեզ հանկարծակիի բերել...»:

Պետք է հիշել, վոր քանի գոյություն ունի կապիտալիստական շրջապատումը, կապիտալիզմի պայքարն աշխարհիս առաջին Խորհրդային պետության դեմ վոչ թե կթուլանա, վոչ թե կմարի, այլ ընդհանրապես՝ կաճի, կսրվի, կհենվի ավելի ու ավելի սուր, ավելի ու ավելի ծայրահեղ միջոցների վրա: Ուստի, մենք ե՛լ ավելի համառորեն պետք է աշխատենք մեր պետության պաշտպանական հզորությունն ամրապնդելու վրա, դասակարգային թշնամու դեմ, թշնամական կապիտալիստական շրջապատման դեմ պայքարելու մեր հմությունը և՛ այսպես ասած՝ արվեստը զարգացնելու վրա, մեր պետական ասլաբատի բոլոր ու ամեն տեսակ թերությունները վերացնելու վրա, վորոնք խանգարում են այդ խնդրի կատարմանը:

Հասկանալ և կենսադործել ընկեր Ստալինի ցուցումները կապիտալիստական շրջապատմանը մեր ցուցաբերելիք վերաբերմունքի մասին, — նշանակում է ամրացնել մեր մարտական դիրքերը մեր դասակարգային թշնամիների դեմ՝ ինչպիսի կերպարանք ել ունենան նրանք, նշանակում է գործը տանել դեպի սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակը:

Հենց այդ է մեր Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ Հեղափոխության արմատական խնդիրը: (Ծափահարություններ):

Կոմունիզմի հաղթանակի համար մղվող պայքարի ամբողջ փորձը մեզ լուսարանում է մարքսիզմ-լենինիզմի ուսմունքը: Մեր բոլշևիկյան կուսակցությունն ընթացել և ընթանում է այդ պայքարի ավանգարդում:

Վերջերս լույս տեսած՝ «Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցության պատմություն» դիրքն առաջին անգամ տալիս է մարքսիզմ-լենինիզմի հիմունքների գիտական չարադրումը՝ բոլշևիկյան կուսակցության ամբողջ պանծալի պատմության ուրինակով: «Համ. Կ(բ)կ պատմության» այդ դասընթացի լույսընծայումը հնարավոր դարձավ միայն շնորհիվ այն բացառիկ աշխատանքի, վեր կատարել է այդ գրքի վրա ինքը՝ ընկեր Ստալինը: (Ծափահարություններ):

«Համկ(բ)կ պատմութիւն» լույսընծայումը կունենա՝ հսկայական, հեղափոխական-լուսավորական նշանակութիւն: Գիրքը համապատասխանում է կուսակցութեան և աշխատավորների ամբողջ մասսայի խորապես հասունացած դադափարական պահանջներին: Նա լուսարանում է մարքսիզմ-լենինիզմի այն հիմունքները, վորոնցով դարգացել է մեր կուսակցութիւնը, և դրա հետ միասին լուսարանում է նրա պայքարի փորձը, պայքար, վորն այնքան մեծ դեր խաղաց հենց մարքս-լենինյան ուսմունքի զարգացման գործում:

Այդ գրքի հեղափոխական-լուսավորական նշանակութիւնն այն է, վոր նա հնարավորութիւն է տալիս հասկանալու, թե ի՞նչպէս է ստեղծվել մեր կուսակցութիւնը, հաղթական սոցիալիստական հեղափոխութեան կուսակցութիւնը, դադափարական ի՞նչպիսի գորշի տակ և աճել նա և դադափարական ի՞նչպիսի թշնամիների դեմ է ստիպված յեղել պայքարել, ի՞նչպէս էր բոլշեւիկյան կուսակցութիւնը նախապատրաստում հաղթանակը և իսկապես հաղթեց Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան մեջ և թե ի՞նչպէս այդ հաղթանակի հիման վրա նա ստեղծեց սոցիալիստական հասարակարգ, վորը նոր դարագլուխ բաց արեց մարքսիզմի զարգացման մեջ:

«Համկ(բ)կ պատմութիւնը» վոչ թե հենց այնպես շարադրում է փաստերը, այլ գիտականորեն բացատրում է դրանք և դրա հետ միասին ամբողջ աշխարհի բանվորներին ու աշխատավորներին մօրիլիզացիայի յե յենթարկում պայքարելու հանուն կոմունիզմի լիակատար հաղթանակի:

«Համկ(բ)կ պատմութիւնը» բացառիկ մեծ կազմակերպող դեր կխաղա սոցիալիստական հասարակարգի կառուցման ուղղութեամբ մեր մղած ամբողջ պայքարում: Յուրաքանչյուր բանվոր, կոլտնտեսական, ինտելիգենտ այդ գրքի մեջ պատասխաններ կգտնի շատ հարցերի վերաբերյալ, վորոնք մոտիկից, անմիջականորեն վերաբերում են նրա աշխատանքին, սոցիալիստական շինարարութեանը նրա ցուցաբերած մասնակցութեանը:

Այդ գիրքը հատուկ կազմակերպող դեր կխաղա խոր-

հրդային ինտելիգենցիայի կազմերի վերաբերմամբ, ինտելիգենցիա, վորի նվիրվածութիւնից և մեր սոցիալիստական շինարարութեանը գիտակցաբար մասնակցելուց են կախված մեր գործի այնքան շատ հաջողութիւնները:

Մենք պետք է հիշենք, վոր խորհրդային ինտելիգենցիան, այդ՝ մեր 9, իսկ գուցէ և 10 միլիոն կուլտուրային պատրաստված աշխատողներն են, սկսած պետական ձեռնարկութիւնների ու հիմնարկների, կոլտնտեսութիւնների ու շատ կոլտնտեսային կազմակերպութիւնների ղեկավարներից, ուսուցիչներից, դիտութեան ու արվեստի աշխատողներից, բժիշկներից ու բժշկականութեան այլ աշխատողներից, ինժեներներից, ագրոնոմներից, տեխնիկներից, ատետրական աշխատողներից, հաշվապահներից, հաշվային աշխատողներից և խորհրդային ինտելիգենցիայի դարձյալ մի ամբողջ շարք այլ կարևոր կատեգորիաներից, ել չեմ խոսում բուհականների հսկայական քանակի մասին, առանց վորոնց չի կարելի կազմակերպել պետական և կոլտնտեսային տնտեսութիւնը, չի կարելի սպասարկել բնակչութեան կարիքներն ու պահանջները:

Մեզանում հաճախ գոյութիւն է ունեցել հանցավոր-թեթևամիտ վերաբերմունք դեպի խորհրդային ինտելիգենցիայի և խորհրդային յերիտասարգութեան դատախարակութեան գործը: Ժամանակն է հասկանալու, վոր յուրաքանչյուր յուրջ հաջողութիւն խորհրդային ինտելիգենցիայի և խորհրդային յերիտասարգութեան այդ կազմերի բոլշեւիկյան դատախարակութեան գործում՝ չափազանց բարձրացնում է մեր աշխատանքը, կապահովի իրենց՝ բանվորների ու կոլտնտեսականների աշխատանքի կարևոր հաջողութիւնները, վոր առանց մարքսիզմ-լենինիզմի դադափարներով վոգեչընչված, լենինի—Ստալինի գործին նվիրված մեր ինտելիգենցիայի չի կարելի կոմունիզմ կառուցել: (Բուն ծափահարութիւններ):

Մեզանից յուրաքանչյուրի համար «Համկ(բ)կ պատմութիւն» անփոխարինելի գէնք կհանդիսանա կոմունիզմի հաղթանակի համար մղվող պայքարում: «Համկ(բ)կ պատմութիւնով» մենք դարձանք ամէկի՝ գիտակից, ամէկի՝ կազ-

մակերպված և, դրանով իսկ դարձանք շատ անդամ ավելի ուժեղ:

Այդ դրքի մեջ տրված է մեր ամբողջ կուսակցության պատմությունը, ներառյալ հաղթական Հոկտեմբերյան Հեղափոխության փորձը: Նա վո՛չ միայն տալիս է մեր կուսակցության ու հեղափոխության պատմությունը: Այդ դրքի յերեւան գալը նշանակում է, վոր այսուհետեւ ե՛լ ավելի յե բարձրացված Լենինի—Ստալինի կուսակցության դրոշմ, վորպես սոցիալիզմի լիակատար հաղթանակի դրոշ: (Բուռն ծափահարություններ):

Ընկերներ: Հոկտեմբերյան Հեղափոխության 21-րդ տարեդարձն անցյալ տարի մեր տոնած պանծալի քսանամյակի շարունակությունն է:

Այն ուղին, վորով մենք ընթացել և ընթանում ենք, խորհրդային ժողովրդի պանծալի հաղթանակներէ ուղին է, սոցիալիզմի հաղթանակի ուղին:

Մեր արդյունաբերությունը և մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսությունն աճում է, ինչպես վո՛չ մի տեղ:

Մեր կուտնտեսային տնտեսությունը մեծ վերելք է ապրում և աճում է այնպես, ինչպես վո՛չ մի պետության մեջ չի աճում գյուղատնտեսությունը:

Մեր Կարմիր Բանակն ամրապնդվել է և մարտականորեն լիակատար պատրաստ վիճակում կանգնած է մեր հայրենիքի շահերի, սոցիալիզմի շահերի պաշտպանության իր դերում:

Խորհրդային Միության բոլոր ժողովուրդները համախմբված են վորպես մի մեծ ուժ և գիտեն, վոր վո՛չ մի թշնամի սարսափելի չէ իրենց համար:

Մենք գիտենք, վոր մեր յերկիրը, պետությունը և կուսակցությունը պատրաստ են ամեն տեսակ անակնկալներին և պատրաստ են պատերազմի ամեն մի հարվածին պատասխանելու կրկնակի ու յեռակի ահեղ հարվածով: (Բուռն, յերկարատև ծափահարություններ):

Կեցցե՛ն Խորհրդային Միության ժողովուրդները և նրանց յերջանիկ կյանքը: (Բուռն ծափահարություններ):

Կեցցե՛ Խորհրդային Միության բարոյական-քաղաքա-

կան անխորտակելի միասնությունը: (Յերկարատև ծափահարություններ):

Կեցցե՛ մեր հարազատ, իր անցյալ և իր ապագա հաղթանակներով պանծալի Կարմիր Բանակը: (Բուռն ծափահարություններ):

Կեցցե՛ Լենինի—Ստալինի մեծ կուսակցություն՝ սոցիալիզմի բոլոր հաղթանակների կազմակերպողը: (Յերկարատև, յերկար ժամանակ չլող ծափահարություններ):

Կեցցե՛ մեծ դործի մեծ առաջնորդ ընկեր Ստալինը: (Նվագախումբը նվագում է «Ինտերնացիոնալ», բոլորը վառվի յեն կանգնում և ովացիա յեն սարփում ի պատիվ ընկեր Ստալինի):

I. ԽՍՀՄ ներքին զարգացումը	4
II. Միջազգային դիվլոմատիա և ԽՍՀՄ	11
III. Մեր խնդիրները	21

Հայերեն թարգմանության խմբագիր Բ. Ն. Գավթյան
 Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
 Մրբագրիչ Հ. Մանվելյան
 Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Արուստյան

Գլավլիտի լրագրող ՊԿ—3329, հրատ. № 628
 Պատվեր № 176, տիպատ. 15.000
 Հանձնվել է արտատրության 25/XI 1938 թ.
 Ստորագրվել է տպագրելու 4/XII 1938 թ.
 Գինը 20 կ.

Պետհրատ—Փաղաքական գրականության հրատարակչության տպարան
 Ֆերեան, Ալավերդյան № 65

9432 20 4.

В. М. МОЛОТОВ

21-ая ГОДОВЩИНА ОКТЯБРЬСКОЙ
РЕВОЛЮЦИИ

Арыгга--Издательство полит.
литературы, Ереван, 1936